

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**
Кафедра філософії та міжнародної комунікації

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан гуманітарно-педагогічного
факультету Інна САВИЦЬКА
«_____» _____ 2022 р.

«СХВАЛЕНО»
на засіданні кафедри філософії
та міжнародної комунікації
Протокол № 9 від 04.05.2022 р.
В.о. завідувача кафедри
Валентина КУЛЬТЕНКО

«РОЗГЛЯНУТО»
Гарант ОП «Психологія»
Ірина МАРТИНЮК

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ФІЛОСОФІЯ

Спеціальність:
Освітня програма
Факультет
Розробник:

053 – Психологія
Психологія
Гуманітарно-педагогічний факультет
канд. філос. н, доц., Гейко С. М.

Опис навчальної дисципліни

«ФІЛОСОФІЯ»

Освітній ступінь, галузь знань, спеціальність				
Освітній ступінь	Бакалавр			
Галузь знань	05 – Соціальні та поведінкові науки			
Спеціальність	053 – Психологія			
Характеристика навчальної дисципліни				
Вид	Обов’язкова			
Загальна кількість годин	120			
Кількість кредитів ECTS	4			
Кількість змістових модулів	4			
Форма контролю	Екзамен			
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання				
	денна форма навчання		заочна форма навчання	
Рік підготовки	1	4	1	5
Семестр	1	7	2	9
Лекційні заняття	30	15	-	4
Практичні, семінарські заняття	30	15	-	6
Самостійна робота	60	90	120	110
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	4	2	-	

Мета та завдання навчальної дисципліни

Філософія являється світоглядом вищого теоретичного рівня, відображає сутнісні характеристики буття людини, соціуму і природи та основні форми їхньої взаємодії. Завдяки цьому її вивчення дозволяє сформувати перелік загальних компетентностей, які лежать в основі вищої професійної освіти незалежно від сфери спеціалізації. Вивчення філософії сприяє світоглядно-методологічній підготовці студентів, формуванню філософської культури мислення, актуалізації національної свідомості майбутньої суспільної еліти, а тому є необхідною складовою теоретичного рівня університетського підготовки. Вивчення філософії підвищує загальний інтелектуальний рівень студентів, засвоєння філософських знань сприяє гуманізації суспільства, формуючи якісно вищий рівень взаємовідносин між людиною та світом, що спирається на критичне, творче та самостійне мислення. Вивчення комплексу загальних принципів, правил та методів пізнавальної діяльності (гносеологія) сприяє розвитку здібностей до логічного мислення, самостійного аналізу складних явищ суспільного життя, уміння пов'язувати загальнофілософські проблеми з розв'язанням практичних життєвих та наукових завдань. Вивчення дисципліни певною мірою пов'язане зі знаннями інших гуманітарних дисциплін, особливо з політологією, соціологією, історією України, психологією тощо.

Дисципліна складається з чотирьох змістових модулів: «Історія світової філософії», «Онтологія», «Гносеологія», «Філософія людини». Вони передбачають розгорнутий розгляд таких проблем, як історичний аналіз специфіки самоздійснення філософії в різних культурах, в тому числі української філософії, проблеми буття та пізнання світу, дослідження проблем суспільного буття, морально-етичної, психологічної, релігійної, естетичної свідомості.

Мета вивчення дисципліни:

розвиток у студентів інтересу до філософського осмислення дійсності, світового історико-культурного процесу, формування філософської культури мислення, пізнання світу та самих себе, навичок застосування філософської методології; актуалізація національної свідомості майбутньої суспільної еліти.

Завдання вивчення дисципліни:

- розкрити специфіку вічних філософських питань, що стосуються життя кожної людини;
- надати загальні теоретичні знання про основні філософські концепції та філософські категорії;
- окреслити специфіку та межі філософського знання;
- прищепити культуру філософського теоретичного мислення;
- сформувати здатність до самостійного аналізу складних явищ суспільного життя та вміння пов'язувати загальні філософські проблеми з розв'язанням завдань психології;
- сприяти формуванню гуманістичного потенціалу особистості, її загальної культури.

Відповідно до ОП «Психологія» навчальна дисципліна забезпечує формування ряду загальних та спеціальних/фахових компетентностей:

- ЗК 1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях
- ЗК 4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями
- ЗК 5. Здатність бути критичним і самокритичним
- ЗК 6. Здатність приймати обґрунтовані рішення
- ЗК 7. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- ЗК 9. Здатність працювати в команді.
- ЗК 11. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

- СК 11. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку

Відповідно до ОП «Психологія» навчальна дисципліна пропонує програмні результати:

- ПР10. Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника.
- ПР15. Відповідально ставитися до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

Запропонована програма має дати студентам цілісний виклад основних проблем філософії на рівні об'єктивного, ідеологічно незаангажованого сучасного бачення проблем, ознайомити студентів із наявними філософськими концепціями в їх поліфонічному і плюралістичному звучанні, яке допомагає альтернативному сприйняттю і осмисленню буття.

З метою інтенсифікації процесу навчання, вдосконалення контролю за засвоєнням матеріалу доцільно використовувати модульно-рейтингову систему контролю знань, програмоване навчання, тести, комплексні контрольні завдання, прикладні комп'ютерні програми тощо.

**Програма та структура навчальної дисципліни «Філософія»
для повного терміну денної та заочної форми навчання**

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин								
	Денна форма					Заочна форма			
	тижні	усього	лекції	практ	с.р.	Усього	лекції	практ	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Змістовий модуль 1. Історія світової філософії									
Тема 1. Сутність філософії. Сучасне світорозуміння як основа життєвої активності	1	8	2	2	4	7	2	-	7
Тема 2. Філософія Давнього світу. Антична філософія.	2	8	2	2	4	8	-	-	8
Тема 3. Філософія Середньовіччя та Відродження	3	8	2	2	4	7	-	-	7
Тема 4. Філософія Нового часу та Просвітництва	4	8	2	2	4	8	-	-	8
Тема 5. Німецька класична філософія	5	8	2	2	4	8	-	-	8
Тема 6. Некласична філософія XIX-XXI ст.	6	8	2	2	4	8	-	-	8
Тема 7. Українська філософія	7	8	2	2	4	7	-	-	7
Разом за змістовим модулем 1.	56		14	14	28	57	3	1	53
Змістовий модуль 2. Онтологія. Гносеологія									
Тема 8. Філософське вчення про буття	8	8	2	2	4	9	1	1	7
Тема 9. Свідомість як фундаментальна категорія філософії та психології	9	8	2	2	4	7		-	7

Тема 10. Теорія пізнання. Психологія пізнавальних процесів	10	8	2	2	4	9	1	1	7
Тема 11. Наукове пізнання. Філософія психології	11	8	2	2	4	7	-	-	7
Разом за змістовим модулем 2.	32		8	8	16	32	2	2	28
Змістовий модуль 3. Філософія людини									
Тема 12. Соціальна філософія: основні підходи до розуміння суспільства	12	8	2	2	4	9	1	1	7
Тема 13. Філософська антропологія Особистість як предмет дослідження	13	8	2	2	4	8	-	-	8
Тема 14. Аксіологія: цінність буття та буття людини	14	8	2	2	4	7	-	-	7
Тема 15. Філософія моралі	15	8	2	2	4	7	-	-	7
Разом за змістовим модулем 4.	32		8	8	16	31	1	1	29
Усього годин	120		30	30	60	120	6	4	110

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Філософська пропедевтика	2
2	Антична філософія	2
3	Філософія доби Середньовіччя та доби Відродження.	2
4	Філософія Нового часу та Просвітництва	2
5	Німецька класична філософія	2
6	Некласична філософія XIX-XXI ст.	2
7	Українська філософія	2
8	Онтологія як фундаментальна складова філософського знання	2
9	Свідомість як ідеальне буття	2
10	Гносеологія як філософська теорія пізнання	2
11	Наукове пізнання. Філософія психології	2
12	Філософський аналіз суспільства	2
13	Філософська антропологія. Особистість як предмет дослідження	2

14	Аксіологія: цінність буття та буття людини	2
15	Філософія моралі	2
	Разом	30

Приклади контрольних питань

1. Основні етапи розвитку давньогрецької натурфілософської думки.
2. Розуміння сутності людини та специфіки її пізнання у давньогрецькій філософії (софісти, Сократ, Платон).
3. Вчення Арістотеля про матерію, форму та пізнання.
4. Платон і Арістотель: погляди на суспільство та державу.
5. Філософські напрямки еллінізму.
6. Загальні засади християнської філософії. Патристика. Схоластика.
7. Проблема загальних понять (універсалій) у філософії номіналізму й реалізму.
8. Гуманістичні ідеали філософської думки епохи Відродження.
9. Соціально-політичні утопії доби Відродження.
10. Основні філософські проблеми Нового часу.
11. Емпіризм Ф. Бекона.
12. Концепція походження держави Т. Гоббса.
13. Загальна характеристика класичного раціоналізму Нового часу: основні персоналії і проблеми (Р. Декарт, Б. Спіноза, Г. Ляйбніц).
14. Емпіричні розробки філософії Нового часу (Д. Локк, Д. Юм, Д. Берклі).
15. Французьке Просвітництво: основні ідеї та персоналії.
16. Смысл теорії природного права і суспільного договору в філософії Просвітництва.
17. Новизна гносеологічних та етичних уявлень Канта.
18. Діалектичний метод Г. Гегеля.
19. Принципи побудови філософської системи Г. Гегеля.
20. Філософська антропологія Л. Фюєрбаха.
21. Тенденції розвитку некласичної філософії наприкінці XIX ст.
22. Вихідні положення філософії марксизму. Проблема відчуження в марксизмі.
23. Головні категорії філософії життя («життя» і «воля») А. Шопенгауера та Ф. Ніцше.
24. Філософія позитивізму.
25. Проблема «екзистенції» в філософії XX ст.
26. Філософське становлення фрейдизму
27. Філософський постмодерн.
28. Особливості та основні етапи розвитку філософської думки в Україні.
29. Філософські погляди Г. С. Сковороди.
30. Соціальна філософія М. Драгоманова, І. Франка.
31. Основне питання філософії. Матерія та свідомість.
32. Поняття матерії. Співвіднесення поняття матерії та субстанції.

33. Проблема єдності та множинності світу. Філософські позиції в історії філософії: монізм, дуалізм, плюралізм.
34. Рух як загальний спосіб існування світу. Поняття форм руху.
35. Основні закони діалектики та їх зміст.
36. Категорії «простір» і «час».
37. Охарактеризуйте проблематику натурфілософського етапу античної філософії.
38. Парні категорії діалектики (одиничне-загальне, частина-ціле, форма-зміст, явище-сутність, випадковість-необхідність).
39. Філософське розуміння поняття «істина» (абсолютність, відносність і конкретність істини).
40. Проблематика суб'єкта й об'єкта пізнання .
41. Основні форми наукового пізнання: проблема, ідея, гіпотеза, теорія.
42. Емпіричні методи пізнання.
43. Раціональні методи пізнання.
44. Діалектика і метафізика як два методи мислення.
45. Виникнення і природа свідомості.
46. Співвідношення біологічного й соціального в людині.
47. Специфіка людської діяльності. Людина-індивід-особистість.
48. Техніка і технології як предмет філософського осмислення.
49. Взаємовідношення продуктивних сил та виробничих відносин.
50. Основні напрями філософської антропології.
51. Основні етапи розвитку техніки (продуктивних сил).
52. Свідомість і праця, мова і свідомість.
53. Діяльність як спосіб існування соціального.
54. Суспільство та його складові. Поняття суспільних класів.
55. Індивідуальна та суспільна свідомість. Форми суспільної свідомості.
56. Поняття держави. Концепції походження держави. Ідеологія.
57. Ідеалістичне та матеріалістичне розуміння історії.
58. Проблема відчуження.
59. Історична природа людської чуттєвості. Поняття прекрасного.
60. Поняття культури. Історичні моделі (ступені) культури.

Приклади комплектів тестів для визначення рівня засвоєння знань студентами

<i>Екзаменаційні питання</i>			
Питання 1. Дайте визначення поняття «світогляд», вкажіть його структуру, функції, історичні типи.			
Питання 2. Вкажіть основні підходи до вирішення проблеми буття, які відомі в історії західної філософії.			
<i>Тестові завдання різних типів</i>			
1. Теорія пізнання, одна з головних філософських дисциплін, яка досліджує закономірності процесу пізнання – це ... (у бланку відповідей впишіть правильну відповідь одним словом)			
2. Упорядкуйте етапи розвитку філософського знання від найдавнішого до сучасного:			
1) філософія середньовіччя 2) філософія Нового часу 3) антична філософія 4) сучасна філософія 5) епоха Відродження			
3. Зіставте вислови з філософами, яким вони належать:			
1	Знання – це сила	а	Дж.Локк
2	Мислю, отже існую	б	Б.Спіноза
3	Людина людині вовк	в	Ф.Бекон
4	Свідомість людини при народженні – чиста дошка, на якій чуттєвий досвід залишає свої сліди	г	Т.Гоббс
5	Свобода – усвідомлена необхідність	д	Р.Декарт
4. Які основні риси філософії Середньовіччя? (у бланку відповідей вкажіть кілька варіантів відповіді)			
1) Провіденціалізм 2) Креаціонізм 3) Механістичне розуміння світу 4) Теоцентризм 5) Ототожнення справедливості із знанням			
5. Філософський метод тлумачення та розуміння феноменів культури, зокрема текстів, їх залежності від контексту культури, в якому вони існували, і від культури суб'єкта, який здійснює інтерпретацію – це ... (у бланку відповідей впишіть правильну відповідь одним словом)			
6. Яка з дисциплін не входить до складу філософських? (Вкажіть один варіант відповіді)			
1) Антропологія 2) Онтологія 3) Естетика 4) Філологія 5) Логіка			
7. Як тлумачилося походження держави в концепції суспільного договору Просвітництва? (Вкажіть один варіант відповіді)			
1) як договір про ненапад 2) як договір про майнові відносини в суспільстві 3) як угоду людей із Богом про дотримання заповідей божих			

4) як договір про розподіл влади на три самостійні гілки: законодавчу, виконавчу і судову
5) як угоду людей між собою про відмову від частини своєї свободи
8. В чому полягає сутність «коперніканського перевороту» Канта у філософії? <i>(вказіть один варіант відповіді)</i> 1) земля обертається навколо сонця, а не навпаки 2) джерело знання слід шукати не в об'єкті, а в суб'єкті 3) апіорне знання є основою пізнання 4) раціональних доказів існування Бога не існує 5) моральність не залежить від природної детермінації
9. Пізнання як форма діяльності здійснюється в: <i>(вказіть один варіант відповіді)</i> 1) художніх образах; 2) метафорах і символах віри; 3) поняттях, судженнях, умовиводах; 4) моральних оцінках; 5) етичних настановах.
10. Головним продуктом виробництва інформаційного суспільства є: <i>(вказіть один варіант відповіді)</i> 1) Нафта і газ 2) Біржові акції 3) Національний валовий продукт 4) Інформація та знання 5) Гроші

Методи навчання

Методи набуття нових знань, формування вмінь та навичок, закріплення, перевірки.

Словесні – пояснення, лекція, бесіда.

Практичні – навчальні вправи, практичні роботи, конференції, проведення семінарських занять під керівництвом викладача.

Реалізація компетентнісного підходу до навчання передбачає використання в навчальному процесі активних та інтерактивних форм проведення занять. На заняттях з дисципліни «Філософія» використовуються метод проектів, дискусія та презентація.

Форми контролю

Попередній контроль: опитування

Поточний контроль: опитування, тестові завдання, написання есе, виконання самостійної роботи (в т.ч. в Elearn)

Проміжний контроль: написання модульних контрольних робіт

Підсумкова атестація: екзамен

Розподіл балів, які отримують студенти

Оцінювання студента відбувається згідно Положення «Про екзамени та заліки у НУБіП України» від 27.02.2019 №6 (див. таблицю):

Оцінка національна	Визначення оцінки ЄКТС	Рейтинг студента, бали
Відмінно	ВІДМІННО – відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	90 - 100
Добре	ДУЖЕ ДОБРЕ – вище середнього рівня з кількома помилками	82 - 89
	ДОБРЕ – в загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок	74 - 81
Задовільно	ЗАДОВІЛЬНО – непогано, але з незначною кількістю недоліків	64 - 73
	ДОСТАТНЬО – виконання задовольняє мінімальні критерії	60 - 63
Незадовільно	НЕЗАДОВІЛЬНО – потрібно працювати перед тим, як отримати залік (позитивну оцінку)	35 - 59
	НЕЗАДОВІЛЬНО – необхідна серйозна подальша робота	01 - 34

Для визначення рейтингу студента (слухача) із засвоєння дисципліни **R**_{дис} (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації **R**_{ат} (до 30 балів) додається до рейтингу студента (слухача) з навчальної роботи **R**_{нр} (до 70 балів): $R_{\text{дис}} = R_{\text{нр}} + R_{\text{ат}}$

Методичне забезпечення

1. Гейко С.М., Культенко В.П., Савицька І.М., Супрун А.Г. Методичні вказівки з вивчення курсу «Філософія» для денної форми навчання. – К., 2016.
2. Гейко С.М., Культенко В.П., Савицька І.М., Супрун А.Г. Методичні вказівки з вивчення курсу «Філософія» для заочної форми навчання. – К., 2016.

Рекомендована література

Основна

1. Андрущенко В.П. Сучасна соціальна філософія. Курс лекцій. [Текст] / В.П. Андрущенко, М. І. Михальченко. – К. : Генеза, 2016. – 368 с.
2. Історія філософії України: Підручник. [Текст] / М. Ф. Тарасенко, М. Ю. Русин, І. В. Бичко та ін – К.: Либідь, 2014.
3. Історія філософії України. Хрестоматія: Навчальний посібник / Упорядники: М.Ф.Тарасенко, М.Ю.Русин І.В.Бичко та ін. – К., 2003.
4. Нестеренко В.Г. Вступ до філософії: онтологія людини: Навчальний посібник для студентів вузів. [Текст] / В. Г. Нестеренко. – К. : Абрис, 2015. – 335 с.
5. Філософія: Навчальний посібник / [І.Ф. Надольний, В.П. Андрущенко, І.В. Бойченко та ін.]. – К : Вікар: Знання, 2018. – 624 с.
6. Філософія: Підручник / [І.В.Бичко, І.В Бойченко, В.Г. Табачковський та ін.] – К. : Либідь, 2011. – 408 с.

7. Філософія: Навчальний посібник / [Є.М. Причепій, А.М. Черній, Л.А. Чекаль]. – К : Академвидав, 2014. – 624 с.
8. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди; редкол.: В. І. Шинкарук (голова). – К. : Абрис, 2012. – 742 с.
9. Федів Ю. Історія української філософії: Курс лекцій. [Текст] / Ю. О. Федів, Н. Г. Мозгова. – К., 2014.

Додаткова

10. Аврелий Августин. Исповедь. [Текст]. – М. : Ренессанс, СП ИВО-СиД, 1991. – 488 с.
11. Аристотель. Метафизика. [Текст] // Аристотель. Сочинения в четырех томах. Т.1. – М. : Мысль, 1975. – С. 65–367.
12. Бэкон Ф. Новый органон [Текст] // Ф. Бэкон. Сочинения в двух томах. Т. 2. – М. : Мысль, 1972. – С. 5–222.
13. Вольтер. Философские сочинения. – М. : Наука, 1988. – 543 с.
14. Гадамер Х.-Г. Истина и метод: Основы филос. герменевтики: Пер. с нем. / Общ. ред. и вступ. ст. Б. Н. Бессонова – М. Прогресс, 1988. – 704 с.
15. Гегель Г.В.Ф. Лекции по истории философии. Т. 9-12. [Текст] // Г. В. Гегель. Сочинения : в 14 т. – М. : Партийное издательство, 1932-1959.
16. Гоббс Т. Левиафан [Текст] // Т. Гоббс. Сочинения в двух томах. Т. 2. – М. : Мысль, 1991. – 736 с.
17. Горський В.С. Філософія в українській культурі. [Текст] / В. С. Горський. – К. : Центр практичної філософії, 2011. – 73 с.
18. Декарт Р. Рассуждения о методе [Текст] // Р. Декарт. Сочинения в двух томах. Т.1. – М : Мысль, 1989. – 654 с.
19. Ильин И.П. Постмодернизм: от истоков до конца столетия: эволюция научного мифа. [Текст] / И. П. Ильин. – М. : Интрада, 2008. – 255 с.
20. Кант І. Критика чистого розуму. [Текст] / Пер. з нім. Ігоря Бурковського – К. : Юніверс, 2000. – 349 с.
21. Крымский С.Б. Философия как путь человечности и надежды. [Текст]/ С. Б. Крымский. – К. : Курс, 2000. – 308 с.
22. Кузьміна С.Л. Філософсько-педагогічна спадщина П. Юркевича. [Текст] / С. Л. Кузьміна; Тавр. нац. ун-т ім. В. І. Вернадського – К., 2003. – 303 с.
23. Кьеркегор С. Страх и трепет [Текст] // / Перевод Н. В. Исаевой и С. А. Исаева. – М. Республика, 1993. – 383 с.
24. Локк Дж. Опыт о человеческом разуме [Текст] // Дж. Локк. Сочинения в трёх томах. Т. 1. – М. : Мысль, 1985. – 623 с.
25. Лук'янець В.С. Філософський постмодерн. [Текст] / В. С. Лук'янець, О. М. Соболев. – К. : Абрис, 1998. – 352 с.
26. Макиавелли Н. Государь. [Текст]. – М. : АСТ, 2008. – 464 с.
27. Ніцше Ф. Так казал Заратустра. Жадання влади [Текст] / Ф. Ніцше. – К. : Основи-Дніпро, 2013. – 415 с.
28. Огороднік І.В. Українська філософія в іменах: Навч. посібник. [Текст] / І. В. Огороднік, М. Ю. Русін. – К., 2007. – 325 с.
29. Ортега-и-Гассет Х. Что такое философия. [Текст] / Х. Ортега-и-Гассет. – М. : Наука, 1991. – 411 с.
30. Платон. Государство [Текст] // Платон. Сочинения в четырех томах. Т.4. – М. : Мысль, 1994. – С. 79-420.
31. Рассел Б. Історія західної філософії / Пер. з англ. Ю. Лісняка, П. Тарашука. – К. : Основи, 2005. – 795 с.
32. Романовський О. Г. Філософія психології : навч. посібник / О. Г. Романовський, В. Є. Михайличенко, Л. М. Грень ; Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т». – Харків : НТУ «ХПІ», 2016. – 140 с.

33. Руссо Ж.-Ж. Об общественном договоре. Трактаты. [Текст] / Пер. с фр. – М. : «КАНОН-пресс», «Кучково поле», 1998. – 416 с.
34. Рюс Ж. Поступ сучасних ідей: панорама новітньої науки [Текст] / Пер. з фр. В. Шовкун. – К. : Основи, 2008. – 669 с.
35. Сартр Ж.-П. Экзистенциализм – это гуманизм. [Текст] // Ж.-П. Сартр. Сумерки богов. – М. : Политиздат, 2009. – С. 319–344.
36. Сковорода Григорій: образ мислителя. – К., 2007.
37. Спенсер Г. Синтетическая философия: Пер. с англ. – К. : Ника-Центр, 1997. – 512 с. – (Серия «Познание; Вып.2»).
38. Спиноза Б. Этика. – СПб., 1994.
39. Татаркевич В. Антична і середньовічна філософія. [Текст] / В. Татаркевич // Історія філософії. Т.1. – Львів : Свічадо, 2016. – 456 с.
40. Фейербах Л. Основные положения философии будущего. [Текст] // Л.Фейербах. Сочинения: В 2 т. Т. 1. – СПб., 1995.
41. Читанка з філософії у 6 книгах. Кн. 6. :Зарубіжна філософія ХХ століття / Волинка Г. І., ред. – К. : Фірма «Довіра», 2013. – 238 с.
42. Шопенгауэр А. Мир как воля и как представление: Перевод Ю. И. Айхенвальда // А. Шопенгауэр. Собр. соч. в пяти томах, Т. 1. – М. : Московский клуб, 1992. – 351 с.

Інформаційні ресурси

1. Архів класичної філософської літератури [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://abuss.narod.ru/Biblio/philo_zip.htm.
2. Бібліотека світової літератури. Оригінали та переклади. (укр.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ae-lib.org.ua>.
3. Веб-сторінка: Спадщина Отців Церкви [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pagez.ru/lsn>
4. Електронна бібліотека кафедри філософії та методології науки філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/UKR/index.html>.
5. Сайт «Ізборник» — Історія України IX-XVIII ст.: першоджерела та інтерпретації (електронна бібліотека давньої української літератури та розвідок з політології) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua>.
6. Сайт видавництва Свічадо (Історія релігії, переклади Отців Церкви, християнська художня література, богословська та богослужбова література, філософія, психологія, етика та ін.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.svichado.com>
7. Hubner K. Philosophy of Modern Art and Philosophy of Technology [Електронний ресурс] / К. Hubner. – Режим доступу: http://scholar.lib.vt.edu/ejournals/SPT/v4_n1pdf/HUBNER.PDF